

„Tarnów – Mościce dzielnica ogród”

Mościce to przemysłowa dzielnica Tarnowa, przyłączona do miasta w 1951 r. Państwowa Fabryka Związków Azotowych budowana była w latach 20-tych XX wieku. Obok powstało osiedle mieszkaniowe dla potrzeb fabryki, samodzielne miasteczko.

Będzie to wycieczka tylko z przewodnikiem PTTK Oddział Ziemi Tarnowskiej w Tarnowie i filmowcem, który nakręci film z trasy prowadzącej przez miejsca ważne dla wtedy nowego, modernistycznego założenia architektonicznego, gdyż fabryka i osiedle powstały „od trawki” na miejscu dwóch wsi: Dąbrówki Infułackiej i Świerczków.

Wilhelm Sasnal, pochodzący z Tarnowa artysta malarz, rzeźbiarz, filmowiec, który w dzieciństwie i młodości mieszkał w Mościcach, tak o nich pisał:

„Przez większą część życia mieszkałem w Mościcach, ale ich wyjątkowość uświadomiłem sobie dopiero wtedy, kiedy zacząłem wyjeżdżać. Podczas studiów w Krakowie przekonałem się, że jest to unikalna, inna od pozostałych części Polski. W trakcie podróży zagranicznych dotarło do mnie, że jest to niezwykle miejsce również w skali międzynarodowej”.

Wilhelm Sasnal, Dziennik „Polska Europa Świat”, 15-07-2008

Przebieg trasy wycieczki:

Najważniejsze obiekty na trasie:

Wycieczka rozpocznie się i zakończy na pętli autobusowej przy Zakładach Azotowych. Budynek Dyrekcji Zakładów ul. Kwiatkowskiego w kierunku wschodnim. Mijamy po prawej stronie Mościckie Centrum Medyczne oraz Zespół Szkół Licealnych i Zawodowych z 1947 r. Po lewej stronie znajduje się zespół zabudowy publicznej tzw. Kasyno. Z ul. Kwiatkowskiego wycieczka kieruje się w ul. Głogową, która biegnie środkiem dzielnicy willowej, zamieszkałej przez kadre zarządzającą fabryką. Na końcu ulicy można podziwiać „Dyrektorówkę” zwaną „Pałacikiem Kwiatkowskiego”, „Domem Chemika” lub „Willą Mościckiego”. Za willą na powierzchni 8,34 ha rozpościera się Park im. E. Kwiatkowskiego, a w nim projekty futurologiczne budynków Jana Głuszaka „Dagaramy”. Ul. Jarzębinową idziemy w kierunku ul. Topolowej skręcamy w lewo i przy ul. Topolowej mijamy dwie kamienne ławki z 1929 r. Dochodzimy do kościoła p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski, który został zaprojektowany w 1941 r. w stylu modernistycznym. Od kościoła, ulicą Chemiczną, przechodząc obok dużego parkingu, ogrodu, przedszkola i po lewej stronie stadionu żużlowego możemy podziwiać po prawej stronie rzeźbę W. Sasnala – piramidę zbudowaną z cementowych kręgów obrzuconych lepikiem. Rzeźba stoi obok szklanego budynku dworca kolejowego Tarnów-Mościce. Przejście podziemne prowadzi do osiedla „Za torem”, jest to osiedle domów które były budowane w latach trzydziestych XX w dla inżynierów, majstrów i robotników przy ulicach Obrońców Lwowa, Sienkiewicza i Norwida. Za osiedlem jest kolejny park w Mościcach-las Sośnina. Przy ul. Norwida w 1950 r. oddano do użytku kolejny wielki gmach szkolny - obecnie Szkoła Podstawowa nr 17 i popularne IV LO. Obok lasu Sośnina jest utworzony w 1941 r. cmentarz mościcki. Na zachód od osiedla „Za torem” powstało kolejne osiedle: „Nasz Dom” przeznaczone dla średniej kadry technicznej i pracowników fizycznych. Idziemy ulicą Czerwonych Klonów, przed wiaduktem, po prawej stronie biegnie ul. Powstańców Styczniowych i po ok. 800 m dochodzimy na wał rzeki Białej. Skręcając w lewo w kierunku mostu kolejowego znajdziemy się przy „Fortalicjum nad Białą”, elementu austriackiego systemu fortyfikacyjnego z czasów I wojny światowej. Wracamy do ul. Czerwonych Klonów, mijamy po lewej stronie wspomniany stadion piłkarsko-żużlowy a po prawej pozostałe obiekty sportowe z przełomu lat 60 i 70 XX w.: stadion lekkoatletyczny, hala sportowo-widowiskowa na ok 5000 widzów. Dochodzimy do budynku w stylu zakopiańskim, w którym obecnie mieści się „Centrum Sztuki Mościce”. Skręcając w ul Traugutta, mijając po lewej stronie budynek Komendy Miejskiej Policji dochodzimy do ul. ks. Indyka, skręcamy w prawo przechodzimy obok hotelu Cristal Park (kat. ***) i dochodzimy do kompleksu sportowego - Domu Sportu. Wracamy do ul. ks. Indyka idziemy w kierunku fabryki i pętli autobusowej, gdzie kończy się nasz spacer po Mościcach.

Opis atrakcji turystycznych:

Mościce to dzielnica przemysłowa Tarnowa. W 1927 r. podjęto na posiedzeniu rządu RP w Warszawie, decyzję o budowie Państwowej Fabryki Związków Azotowych pod Tarnowem, na terenach folwarków Świerczków i Dąbrówka Infułacka. Folwarki zostały odkupione od księcia Romana Sanguszki. W 1929 r. nastąpiło ukończenie budowy fabryki i rozruch technologiczny instalacji najnowocześniejsza fabryki w kraju. Teraz to część grupy kapitałowej Azoty Tarnów. Obok fabryki zaprojektowano osiedle mieszkaniowe dla pracowników fabryki. Siedzibę dyrekcji, kasyno, domy mieszkalne dla wyższej kadry inżynierskiej i robotników. Mościce to modernistyczna „dzielnica-ogród”, przyłączona do Tarnowa w 1951 r.

Wycieczka rozpocznie się i zakończy na pętli autobusowej przy Zakładach Azotowych. Idziemy ul. Kwiatkowskiego w stronę budynku Dyrekcji Zakładów (ul. Kwiatkowskiego 8) w kierunku wschodnim. Mijamy po prawej stronie Mościckie

Centrum Medyczne (Kwiatkowskiego 15) oraz Zespół Szkół Licealnych i Zawodowych (Kwiatkowskiego 17) z 1947 r. Po lewej stronie znajduje się zespół zabudowy publicznej tzw. Kasyno, budynek w stylu modernistycznym o kompozycji osiowej, symetrycznej. Składa się z budynku głównego i dwóch skrzydeł bocznych z dziedzińcem i parkiem. Od południa znajduje się restauracja i pizzeria a w jednym ze skrzydeł filia pogotowia ratunkowego.

Z ul. Kwiatkowskiego wycieczka kieruje się w ul. Głogową, która biegła środkiem dzielnicy willowej, zamieszkałej przez kadrę zarządzającą fabryką. Na końcu ulicy można podziwiać „Dyrektorówkę” zwaną „Pałacem Kwiatkowskiego”, „Domem Chemika” lub „Willą Mościckiego” (ul. Jarzębinowa 9). Piętrowy pałac wzniesiony na planie kwadratu z ryzalitami i 4 kolumnowymi portykami i tarasami, wzorowany na Pałacu Łazienkowskim w Warszawie.

Za willą na powierzchni 8,34 ha rozpościera się Park im. E. Kwiatkowskiego, a w nim projekty futurologiczne budynków Jana Głuszaka „Dagaramy”.

Ul. Jarzębinową idziemy w kierunku ul. Topolowej skręcamy w lewo i przy ul. Topolowej mijamy dwie kamienne ławki z 1929 r. z napisami Państwowej Fabryki Związków Azotowych. Na jednej z nich (od strony zachodniej) widnieje pozioma kreska wskazująca poziom wody, podczas powodzi jaka miała miejsce w 1934 r.

Dochodzimy do kościoła p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski, który został zaprojektowany w 1941 r. w stylu modernistycznym. Budowa świątyni miała miejsce po II wojnie światowej w latach 1948-1956. Kościół jest trójnawowy z trójczęściowym prezbiterium, którego środkową, poprzeczną część zamykają półkoliste absydy. Budowniczym kościoła był ks. Stanisław Indyk, później wieloletni proboszcz w Mościcach.

Od kościoła, ulicą Chemiczną, przechodząc obok dużego parkingu, ogrodu, przedszkola i po lewej stronie stadionu żużlowego dochodzimy do szklanego budynku dworca kolejowego Tarnów-Mościce. Przystanek kolejowy istniał już przed II wojną światową jako Tarnów-Dąbrówka a w czasach PRL jako Tarnów-Zachodni.

Przed dworcem PKP możemy podziwiać rzeźbę - instalację artysty, pochodzącego z Mościc, Wilhelma Sasnała. Jest to piramida zbudowana z cementowych kręgów obrzuconych lepikiem.

Dworcowe przejście podziemne prowadzi do osiedla „Za torem”. Kamień węgielny pod budowę osiedla wmurowano 2 czerwca 1934 r. przy udziale Prezydenta RP I. Mościckiego

Jest to osiedle domów, przy ulicach Obrońców Lwowa, Sienkiewicza i Norwida, które były budowane w latach trzydziestych XX w dla inżynierów, majstrów i robotników. Domy budowano w trzech wielkościach, w zależności od potrzeb i posiadanych środków finansowych członków spółdzielni.

Za osiedlem jest teren parku tzw. las Sośnina – kolejny park w Mościcach.

Przy ul. Norwida w 1950 r. oddano do użytku wielki gmach szkolny - obecnie Szkoła Podstawowa nr 17 i popularne IV LO.

Obok lasu Sośnina jest utworzony w 1941 r. cmentarz mościcki.

Na zachód od osiedla „Za torem” powstało kolejne osiedle: „Nasz Dom” przeznaczone dla średniej kadry technicznej i pracowników fizycznych.

Idziemy ulicą Czerwonych Klonów, przed wiaduktem, po prawej stronie biegnie ul. Powstańców Styczniowych i po ok. 800 m dochodzimy do wału rzeki Białej. Skręcając w lewo w kierunku mostu kolejowego, znajdziemy się przy „Fortalicjum nad Białą”, elementu austriackiego systemu fortyfikacyjnego z czasów I wojny światowej. Jest to piętrowa budowla, z okrągłymi na rogach niby basztami, z zachowanymi do dnia dzisiejszego strzelnicami. Jest obiektem niedostępnym dla zwiedzających. Bardzo dobrze widać budowlę z pociągu na trasie Kraków-Tarnów.

Wracamy do ul. Czerwonych Klonów, mijamy po lewej stronie wspomniany stadion piłkarsko-żużlowy a po prawej pozostałe obiekty sportowe z przełomu lat 60 i 70 XX w.: stadion lekkoatletyczny, hala sportowo-widowiskowa na ok 5000 widzów. Dochodzimy do budynku w stylu zakopiańskim, w którym obecnie mieści się „Centrum Sztuki Mościce”, dawniej Dom Kultury Zakładów Azotowych. Projekt budynku w stylu zakopiańskim, wykonany przez zakopiańskiego architekta inż. Zaufal, został zrealizowany na płaskim terenie Mościc, na tle osiedla bloków, stał się dysonansem. Obecnie budynek po gruntownym remoncie od 2006 r. należy do Województwa Małopolskiego. Znajdują się m.in.: 2 sale kinowe, sala widowiskowa w tym największa w regionie, sala baletowa.

Skręcając w ul Traugutta, mijając po lewej stronie budynek Komendy Miejskiej Policji dochodzimy do ul. ks. Indyka, skręcamy w prawo przechodzimy obok hotelu Cristal Park (kat. ***). Jest to najwyższy budynek w Mościcach. Był wybudowany jako hotel robotniczy, obecnie gruntownie zmodernizowanego. Idąc dalej dochodzimy do kompleksu sportowego - Domu Sportu. Znajduje się tu hala sportowa, kryty basen, pokoje gościnne a na zewnątrz dwa baseny, w tym jeden o wymiarach olimpijskich.

Wracamy do ul. ks. Indyka idziemy w kierunku fabryki i pętli autobusowej. Po drodze mijamy po lewej stronie najstarsze w Tarnowie powojenne bloki mieszkalne oddane w 1950 i 1952 roku, które z czasem zostały otoczone przez inne, tworząc kameralne osiedle z dużą ilością terenów zielonych. Ul. ks. Indyka wcześniej nosiła nazwę Jesionowej i Kościelnej - gdyż tutaj mieściła się pierwsza w Mościcach, jeszcze drewniana kaplica .

Dochodzimy do pętli autobusowej, gdzie kończy się nasz spacer po Mościcach.

Materiał zdjęciowy:

Ikonografia dla wycieczki:

Rekomendowane obiekty gastronomiczne i noclegowe, inne atrakcje znajdujące się w odległości nie większej niż 1 km od trasy wycieczki:

- Restauracja Kasyno, ul. Kwiatkowskiego 20
- Pizzeria Rotunda, ul. Kwiatkowskiego 20
- Bistro Jaskółka Mościce, ks. Indyka 8
- Pizzeria Verona Tarnów Akacyjowa 1
- Grillaz Gorillaz Sławomir Bednarz Fast food Czerwonych Klonów 12
- Hotel Cristal Park Tarnów, Traugutta 5
- Zaścianek, Vetulani 1
- Apetyt na Zdrowie, Czarna Droga 52d
- COOLturana cafe/bistro, Restauracja, Traugutta 1

- Przewidywany czas wycieczki ok. 2 godziny
- Przewidywany dystans ok. 2 km
- Stopień trudności: łatwy

Opracowanie na zlecenie TOT
Małgorzata Rola, PTTK Oddział Ziemi Tarnowskiej w Tarnowie.
Listopad, 2020